

УДК 621.316.1.05:519.85

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТЕХНОЛОГІЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК У КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Кислюк Л. В., інженер,

Фурман І. О., д.т.н.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Тел. (057) 712-35-37

Анотація - аналізується напрями технологічно-організаційного розвитку бібліотек в комунікаційному просторі України.

Ключові слова - динаміка, бібліотека, мультимедійні технології.

Постановка проблеми. У сучасних умовах бібліотеки перебувають у процесі фундаментальних змін, пов'язаних із докорінними змінами у технології. Упровадження новітніх технологій впливає на процеси трансформації діяльності бібліотек, які стають багатофункціональним інформаційно-культурним центром, що інтегрує до сучасної системи соціальних комунікацій.

Інформатизація як визначальний чинник розвитку сучасного суспільства сприяє трансформації функцій бібліотечних установ, які мають усувати будь-які перешкоди в одержанні інформації. Рівень розвитку бібліотек стає сьогодні одним з індикаторів стану розвитку країни й суспільства в цілому. Якісні зміни в області розвитку сучасних інформаційних технологій і засобів передачі даних привели до необхідності пошуку нових підходів і рішень проблем створення сховищ інформаційних ресурсів, їхньої організації, засобів і способів доступу до них користувачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Невипадково цьому питанню присвячені наукові праці провідних українських та зарубіжних дослідників І.О. Давидової, К.В. Лобузної, Л.Я. Філіпової, Ф.С. Воройского, К.В.Тараканова, Я.Л. Шрайберга. Д.І. Соловяненко зроблено короткий огляд прогресивних тенденцій у розвитку технологій бібліотечного сервісу, які розробляються у провідних бібліотеках світу та мають узагальнену назву «Бібліотека-2.0». Здійснений аналіз рівня впровадження Web 2.0 в українському сегменті мережі Інтернету Д.С. Соловяненко, дозволив йому зробити

висновок про те, що ступінь його застосування в українських бібліотеках можна вважати середнім [6]. Потік нових інформаційних технологій, що виникають в бібліотеці, побудованих на сервісах Інтернету та особливості Web 2.0 в бібліотечній діяльності проаналізувала Т. Ярошенко [8].

Феномен мультимедіа осмислюють провідні політологи, філософи, соціологи, культурологи, бібліотечні та інформаційні фахівці сучасності. До питань використання мультимедійних технологій в бібліотеках звертається багато українських та зарубіжних дослідників, зокрема Л.І. Алешин, Т.О Колесникова, С.А. Тавальбех, Г.В. Шемаєва, О.В. Шликова та інші. Автори розкривають сучасні підходи до їх визначення; досліджують можливості та функції; пропонують напрями застосування. Сфери використання мультимедіа досить чітко визначають російські відомі дослідники А. Б. Антопольский, О.В. Шликова [1]. Мультимедіа розглядається як мова соціальної комунікації, як інструмент формування віртуальної реальності і художньої творчості, як засіб соціальної організації людей, як форма прояву домінуючої ідеології сучасного суспільства [7].

Між тим, практично відсутні роботи, в яких розглядаються та узагальнюються питання динаміки організаційно-технологічного процесу в бібліотеках з точки зору теорії соціальних комунікацій.

Метою статті є узагальнення основних напрямів технологічно-організаційного розвитку бібліотек в комунікаційному просторі України.

Основні матеріали дослідження. Методологічною основою дослідження динаміки організаційного й технологічного розвитку бібліотеки є соціально-комунікаційний підхід, з точки зору якого бібліотечна діяльність розглядається як складова системи соціальних комунікацій (ССК). До основних характеристик ССК відома українська дослідниця В.О. Ільганаєва відносить генетичну, цільову, організаційну, функціональну, структурну і технологічну єдність [2, С. 285]; прояв різноманітних зв'язків й просторових відношень її елементів [2, С. 286]. В основі еволюції ССК знаходиться різноманітність відносин у суспільстві за формою, способами фіксації, розповсюдження й збереження знань.

Сучасну бібліотеку неможливо уявити без таких інформаційно-комунікаційних систем і технологій:

- автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи; електронного каталогу; системи внутрішніх баз даних;
- організації доступу до зовнішніх електронних ресурсів на засадах мережевих технологій;
- бібліотечного веб-сайту;
- корпоративної бібліотечної мережі.

Зазначені технології істотно змінили традиційні бібліотечні технології та організаційну структуру бібліотек.

Сучасні бібліотеки активно застосовують мультимедійні технології, зокрема розміщують на власних сайтах різноманітні мультимедійні продукти. Тобто нова модель ЕБ засновується на засадах мультимедійності. Мультимедіа – це сума технологій, що дозволяють комп'ютеру вводити, обробляти, зберігати і відображати такі типи даних, як текст, графіка, анімація, оцифровані нерухомі зображення, відео, звук, мова [3, с.38-39].

Продукти мультимедіа та послуги у бібліотеках України розпочали використовувати наприкінці 90-х рр. ХХ ст. Сьогодні набуває поширення використання мультимедійних видань на засадах інтеграції навчальної, наукової та організаційної діяльності [5], зокрема відбувається :

Модернізація українських публічних бібліотек сприяла застосуванню мультимедійних технологій у напрямках:

- організації доступу до мультимедіа видань засобами мережових технологій, Інтернету;
- створення власних мультимедійних презентацій, мультимедійних продуктів;
- використання мультимедійних продуктів в тренінгах;
- формування умов для вивчення іноземних мов, прослуховування аудіо книг;
- проведення відеолекторіїв, інтелектуальних ігор;
- підготовки й організації майстер-класів зі створення презентацій, відео кліпів, мультимедійних казок тощо;
- проведення віртуальних подорожей, екскурсій;
- використання мультимедіаавтобуса;
- створення мультимедійних читальних залів, мультимедійних центрів, медіатек [4].

Про різноманітність форм і методів застосування мультимедіа свідчить бібліотечні веб-сайти. Значних успіхів у застосуванні ММТ досягли ОУНБ України, що пов'язане з їх активною участю в реалізації програм і проектів Української бібліотечної асоціації. Їх веб-сайти, які презентують різноманітні форми і методи бібліотечного обслуговування користувачів із застосуванням мультимедіа. Наприклад, на сайті Кіровоградської ОУНБ у розділі «віртуальні виставки» представлено ряд найцікавіших матеріалів, серед яких звертає увагу аудіопроект «ГОЛОСИ З ВІЙНИ», мультимедійний on-line проект «Слисаветградський абрис. Персони українського театру».

Поряд з технологіями автоматизації використання мультимедійних технологій змінює роль бібліотеки в системі соціальних комунікацій. Рівень інтерактивності мультимедійних ресурсів разом зі складністю моделей, що використовуються, визначає ступінь взаємодії

користувача з об'єктами ресурсу, його вплив на процеси. Мультимедійні технології забезпечують на новий рівень комунікацій, розширюють спектр форм та засобів інформаційного обміну, посилюють елемент творчого підходу.

Застосування мультимедіа складає новий рівень впровадження технологічних змін, що, в свою чергу зумовлює організаційні зміни в бібліотеках та сприяє розвитку бібліотеки як інформаційної соціально-комунікаційної структури. Про це свідчить створення в бібліотеках мультимедійних центрів, медіатек, що дозволяє вдосконалювати соціально-комунікаційну інфраструктуру суспільства, в якій можуть взаємодіяти одночасно декілька моделей комунікацій; дозволяє виявляти, аналізувати, структурувати, зберігати, поширювати предметно-орієнтовані наукові дані і фрагменти знань; розробляти інформаційно-когнітивні модулі управління електронними ресурсами.

Таким чином, мультимедійні технології поєднують пізнавальну, наукову, культурологічну, антропологічну, навігаційну та комунікаційну функції, що розширює та розвиває комунікаційну функцію бібліотеки :

- інформаційно-комунікаційне середовище бібліотеки набуває ознак нелінійного інформаційно-когнітивного середовища;
- мультимедіа створює підвалини для розгортання інтелектуальної діяльності, орієнтує бібліотеки на опанування нових технологій роботи та посилення аналітичної діяльності;
- когнітивні можливості мультимедіа розкриваються через доповнення логіко-структурних елементів образно-інтуїтивними засобами, що сприяє розвитку просвітницької функції бібліотеки;
- для мультимедіа продуктів характерним є багатовимірність доступного знакового простору, наявність внутрішніх ; зовнішніх (з іншими електронними виданнями) динамічних зв'язків, забезпечення інтерактивної роботи, що дозволяє бібліотекам здійснювати обслуговування на новому рівні.

Упровадження мультимедійних технологій відкриває нові можливості у створенні, зберіганні, розповсюдженні і використанні інформації. Їх застосування приє медіації комунікаційного простору, що пов'язано з можливістю не опису реальності в символічних абстракціях, не аудіо-, не відеозображення об'єктів і процесів, а принципово нову модель, яку можна охарактеризувати як адекватне подання реальності. Розвиток ММТ змінює діяльність бібліотек, сприяє її трансформації в складну систему, яка вирізняється багатоконпонентністю, інтегральністю, поєднанням лінійного і нелінійного подання інформації. З іншого боку, у зв'язку з тим, що бібліотека існує в динаміці інших каналів комунікації, на її діяльність впливають і тенденції розвитку усіх сфер суспільства.

Застосування мультимедійних технологій та забезпечення доступу до мультимедійної інформації потребує створення не тільки чітко організованої структури, але й вимагає гнучкості з метою часткової її перебудови та перерозподілу функцій між окремими елементами для вирішення пріоритетних на даний момент завдань інформаційного обслуговування користувачів.

В освітніх установах медіатека є структурним підрозділом, який найчастіше базується на базі комп'ютерного або Інтернет класу чи центру. Бібліотека та медіатека співвідносяться як частина і ціле. Найголовніше відмінність між двома системами знаходиться в області посередництва та об'єкту інформації : у разі бібліотеки це : здебільшого текстовий документ – бібліотекар – комп'ютер – читач; в разі медіатеки це : різні види інформації – бібліотекар (медіатекар) – технічні засоби – користувач, що пов'язане з поєднанням в медіатеці усього розмаїття сучасних технологій роботи з інформацією і знанням.

Організаційні зміни, які пов'язані з впровадженням ІКТ в бібліотечну діяльність, перебудовують форми комунікації, формують нові комунікаційні моделі, характеризуються переходом від внутрішнього контуру бібліотечної діяльності до інтелектуалізації комунікаційного простору. Їх основні етапи узагальнюємо у таблиці 1.

Таблиця 1 - Динаміка організаційних змін під впливом впровадження ІКТ

Етапи	Технології	Процеси	Організаційні зміни	Зміни в бібліотечній парадигмі
I	Автоматизації	Реєстрації, каталогізації організації доступу до власних ЕК	Відділи, сектори автоматизації	Автоматизована бібліотека
II	Інтернет технології	Доступ до зовнішніх ЕР, сайтобудування	Інтернет-центри	Бібліотечно-інформаційний центр
III	Мультимедійні технології	Створення мультимедійних ресурсів, продуктів	Медіатеки	Інтегрований багатофункціональний центр

Висновки. Освоєння бібліотечними установами новітніх інформаційних технологій, мультимедіа відкривають широкі можливості для розширення бібліотечних послуг; впливають на організаційні зміни; сприяють перегляду фундаментальних уявлень про роль і місце бібліотек у суспільстві, основних принципів організації бібліотечної справи.

Література:

1. Антопольский А.Б. Информационные ресурсы России. Ч.1 Информационные ресурсы инновационного развития : учеб. пособие. / А. Б. Антопольский О.В. Шлыкова - М. : ИПКИР МГУКИ, 2006. — 270 с.
2. Ильганаева В.А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : словарь-справочник / В. А. Ильганаева. — Х.: КП «Город. тип.», 2009. — 392 с.
3. Киселев, С.В. Средства мультимедиа: учебное пособие для нач. проф. образ. / С.В. Киселев. — М.: ИЦ «Академия», 2009. — 64с.
4. Кислюк Л.В. Опанування мультимедійних технологій у бібліотеках України/ Л. В. Кислюк // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. — Х. : ХДАК, 2012. — Вип. 37. — С. 136–143.
5. Осетрова Н.В. Книга и электронные средства в образовании: научно-популярная литература / Н. В. Осетрова, А. И. Смирнов, А. В. Осин. — М. : Логос, 2003. — 144 с.
6. Соловяненко Д. Бібліотека – 2.0: концепція бібліотеки другого покоління / Д. Соловяненко // Бібліотечний вісник. - 2007. - № 5. - С. 10–20.
7. Шлыкова О.В. Феномен мультимедиа. Технологии эпохи электронной культуры: монография / О. В. Шлыкова. — М. : МГУКИ, 2003. — 268 с.
8. Ярошенко Т. Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху Веб 2.0: виклики часу [Текст] / Т. Ярошенко // Бібліотечна планета. — 2011. — № 1 (51). — С. 17–22.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЧНО-ОРГАНИЗАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ БИБЛИОТЕК У КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Л.В. Кислюк, И.А. Фурман

Аннотация - Анализируются направления технологическо-организационного развития библиотек в коммуникационном пространстве Украины.

THE MAIN TRENDS OF BIBLIOTHECAE TECHNOLOGICAL AND ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT INTO UKRAINIAN COMMUNICATIVE UNIVERSE

L.Kisluk, I. Furman

Summary

Has been analyzed trends of technology and organizational development of libraries in the communication space of Ukraine.